

divinæ a falsis infallibiliter secerni possint : atqui plures exstant hujusmodi regulæ, nempe :

1º Si universa Ecclesia aliquod teneat dogma tanquam de fide, quod in Scriptura non inveniatur : nam Ecclesia in rebus fidei errare non potest. Nullum autem exstitit fidei dogma quod non fuerit revelatum, et Scriptura vel traditione ad nos transmissum. Ergo. Hac regula ostendit omnes libros in canone nostro contentos fuisse inspiratos, B. Mariam semper fuisse virginem, baptismum a laico vel etiam a muliere collatum esse validum, etc.

2º Si universa Ecclesia aliquid teneat in praxi quod divinam requirat institutionem, et in Scriptura non existat, signum est infallibile hoc a Christo fuisse institutum et per traditionem transmissum; alioquin Ecclesia erraret : sic novimus existentiam sacramentorum Confirmationis, Extremæ Unctionis, Ordinis, Matrimonii, et plurium ex illis materiam et formam.

3º Quod per universam Ecclesiam in cunctis retro sæculis reperitur existens, et cuius institutio referri non potest neque ad concilium, neque ad summos Pontifices, ab ipsis Apostolis descendere merito judicatur, juxta hanc regulam catholicam quam tradit S. Aug. de Baptismo, l. 3, cap. 24: « Quod universa tenet Ecclesia, nec » conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi » auctoritate Apostolica traditum rectissime creditur. » Hinc concluditur jejunium quadragesimale, observationem festorum Nativitatis Domini, Pentecostes, ceremonias in baptismo usitatas, signum crucis et alia hujusmodi saltem ab ipsis Apostolis fuisse instituta.

4º Unanimis Patrum consensus in admittendo dogmate quod in Scriptura non exprimitur, certum est signum illud ab Apostolis per traditionem descendere; impossibile est quippe Patres sic fuisse unanimes, nisi saltem eorum tempore Ecclesia id crediderit et docuerit : porro Ecclesia fidem suam non mutat, nec dogma prius non revelatum excogitavit, sed semper tenet *quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est*, inquit S. Vincentius Lirinensis, Commonit. I, n. 2.

5º Cerissima præ cæteris regula pro veris traditionibus divinis a falsis tuto secernendis est definitio Ecclesiæ, quæ infallibilis est in explicanda traditione, sicut in interpretanda Scriptura sacra.

Nota. Certum est sub lege naturæ, id est, ab Adam usque ad Moysen, divinas exstisset traditiones, v. g., de creatione mundi, de lapsu primi parentis, de vita futura, beata aut misera, secundum uniuscujusque opera, de Redemptore venturo, de peccati originalis remedio, etc. Item sub lege Mosaica fuerunt traditiones, v. g., de remedio peccati originalis, de canonicitate Librorum sacrorum, de eorum sensu et de multis aliis. Pleraque ex illis traditionibus, eæ scilicet quæ ad doctrinam generalem pertinent, in libris Novi Testamenti fuerunt consignatæ, vel traditione Apostolica ad nos pervenerunt : quæ vero erant temporales et locales, factæ sunt obscuræ vel omnino perierunt. Sic ordinem celebrandi cultum Dei et sacrificia offerendi sub lege naturæ imperfecte noscimus, in quo remedium peccati originalis constiterit ignoramus, etc.

CAPUT QUINTUM.

DE FIDEI PROPRIETATIBUS.

Quatuor communiter assignantur fidei proprietates, scilicet veritas, certitudo, obscuritas et necessitas. De necessitate dicemus in Tractatu de Decalogo : hic ergo agemus 1º de veritate, 2º de certitudine, 3º de obscuritate fidei; insuper 4º de ejus moralitate, et 5º de notis seu censuris theologicis, per oppositionem ad veritatem et certitudinem fidei.

ARTICULUS PRIMUS.

DE VERITATE FIDEI.

Veritas fidei sub dupli respectu considerari potest, nempe ex parte Dei revelantis, et ex parte hominis cre-

dentis. Sub priori respectu, petitur an Deus aliquid revelans verum necessario dicat : negaverunt olim Priscillianistæ, in fine quarti sæculi, asserentes Deum posse falsum dicere et sæpe dixisse. Absurdum et impium hunc errorem nemo nunc tueri conatur.

Sub posteriori respectu, postulatur an homo falso existimans aliquid esse revelatum, veram fidem habere possit, sicut qui adorat hostiam quam falso putat consecratam, vel dat eleemosynam diviti existimato pauperi, actus religionis et charitatis exercet.

PROPOSITIO.

Quod est falsum fidei divina credi non potest, etsi bona fide credatur revelatum.

Prob. 1º concilio Trid., sess. 6, cap. 9, in quo dicitur, sub fine, agendo de fide : *Cui non potest subesse falsum.*

2º Ratione. Vera fides existere non potest sine proprio suo objecto : at proprium fidei objectum est veritas a Deo revelata; ergo ubi objectum falso creditur revelatum, fides est sine proprio objecto.

Omnes actus virtutis fidei sunt essentialiter boni in se. Porro assensus objecto falso etiam ex errore invincibili præstitus, non est in se bonus, sed materialiter malus. Aliunde actus veræ fidei absque divina gratia elici non potest : at repugnat Dei gratiam nos impellere ad credendum falsum tanquam verum. Ergo. Ita omnes theologi.

Hinc 1º qui auctoritate perversi vel ignari pastoris deceptus, aliquid non revelatum crederet ut revelatum, v. g., B. Virginem esse unam e personis divinis, posset non peccare ; imo ipsius voluntas Deo obediendi forsitan meritoria esset ; sed actum veræ fidei non eliceret. *2º* Qui ex errore invincibili falso crederet aliquam hostiam esse consecratam eamque adoraret, actum religionis Deo gratum produceret, non vero actum fidei divinæ. *3º* Inde patet dari discrimen inter virtutes intellectus, ut

fidem et scientiam, quæ verum habent pro objecto, et virtutes morales, quæ versantur circa bonum ; istæ enim virtutes voluntatem perficientes, apprehendunt objectum, non ut in se est, sed ut cognoscitur, dum virtutes intellectus illud considerant ut in se est : v. g., eleemosyna data diviti æstimato pauperi, est actus charitatis; conclusio vero ex præmissis male deducta, ad scientiam nunquam reipsa pertinebit. Similiter nec actus fidei circa objectum non revelatum ad veram fidem referri potest. *4º* Qui assensum denegaret objecto quod falso credit revelatum, in re veritate hæreticus non esset, et tamen graviter peccaret, quia in re gravi contra conscientiam ageret, et positivam haberet voluntatem Deo non credendi.

ARTICULUS SECUNDUS.

DE CERTITUDINE FIDELI.

Triplex distinguitur certitudo, scilicet objecti, subjecti et motivi. Certitudo objecti nihil aliud est quam ipsam rei veritas infallibilis; certitudo subjecti est firma mentis adhaesio veritati cognitæ, et certitudo motivi est pondus rationis mentem ad assensum impellantis. Triplicem hanc certitudinem vocat *Habert* objectivam, subjectivam et formalem.

Certitudo objecti est ipsam rei veritas objecti credendi, cuius necessitatem in præcedenti articulo astruximus. De infallibilitate motivi fidei superius tractavimus.

De sola igitur certitudine subjectiva quæstio nunc moveri potest. Non est dubium quin fides, ut actus mentis spectata, debeat esse certa ; sic enim exhibetur in Scriptura, v. g., Tob. III, 21 : *Pro certo habet omnis qui te colit, quod vita ejus, si in probatione fuerit, coronabitur;* Act. II, 36 : *Certissime sciat omnis domus Israel...* II Tim. I, 12 : *Scio cui credidi, et certus sum quia potens est depositum meum servare in illum diem.* Sic omnes loquuntur Parentes, et id ex ipsam fidei definitione patet.

Hæc autem certitudo duo necessario importat, nempe

conformatatem cum objecto, et firmitatem in actu rationabili motivo determinatam : 1º conformitatem cum objecto, siquidem falsum nunquam fidei subesse potest : unde assensus propositioni falsæ, quæ existimatur vera, non est certus ; 2º firmitatem in actu rationabili motivo determinatam ; certitudo enim, juxta notionem ejus ab omnibus acceptam, opponitur opinioni quantumvis probabili : ergo omnem excludit dubitationem actualem, et includit persuasionem objectum aliter esse non posse. Vera igitur certitudo excludit simul formidinem et periculum erroris. Ita Suarez, Simonet, P. Antoine, etc.

Nihilominus certitudo subjectiva, licet cum veritate objecti essentialiter conjungatur, major vel minor esse potest, vel propter majorem luminis intellectum lustrantis splendorem, vel propter numerosiora aut clariora adhærendi motiva. Sic qui aiiquid videt objectum sub debili lumine, illud realiter videt : at, novis accidentibus luminis radiis, vel oculis sanioribus factis, idem objectum clarius videbit : objecta autem sic clariora in infinitum fieri possunt.

Hic quærere solent theologi an certitudo fidei major sit certitudine naturali, non ratione conjunctionis cum veritate, quæ in omni certitudine essentialis est, sed ratione splendoris in intellectu, vel ratione numeri aut ponderis motivorum et firmioris adhæsionis.

Ratione splendoris in intellectu, certitudo naturalis major est certitudine fidei ; quia 1º objecta naturalia per se evidētia intellectui nostro magis sunt proportionata quam objecta per solam revelationem cognita ; 2º quia ubi evidētia menti nostræ affulget, assensum nostrum cohibere non possumus. Nostra igitur adhæsio est necessaria, et omnem excludit dubitationem etiam involuntariam, ac potestatem dubitandi ; fides vero pendet a voluntate intellectum ad objectum revelatum applicante, et ad credendum determinante ; potestatem dubitandi non excludit, ut probat experientia, siquidem multi qui habuerunt fidem circa illam naufragaverunt. Sic S. Th., 22, q. 3, art. 4, et cum illo generaliter theologi.

Nunc igitur quæstio est an, ratione motivorum et firmitatis in adhæsione, certitudo fidei major sit certitudine naturali. Communissime affirmant theologi sequentibus innixi momentis, cum Suarez, disp. 6, sect. 5, n° 10.

1º Ex *Scriptura sacra*. I Joan. v, 9 : *Si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maius est* ; II Petr. I, 19 : *Habemus firmorem propheticum sermonem* ; Gal. I, 8 : *Sed licet Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema sit*. Ergo assensus fidei firmior esse debet quam aliis quilibet assensus. Ergo 1º.

2º Ex *SS. Patribus*. S. Chrysost., Homil. 21 in Epist. ad Heb. : « Si de iis quæ non cadunt sub aspectum non » apertius fuerit quispiam persuasus, quam de iis quæ » videntur, non potest esse fides. »

S. Aug., Conf. 1. 7, cap. 10 : « Facilius dubitarem vi- » vere me quam non esse veritatem quæ per ea quæ facta » sunt intellecta conspicitur. » Ergo 2º.

3º Ex *ratione*. 4º Principium certitudinis naturalis est evidentia, et principium certitudinis fidei est veracitas divina : atqui veracitas divina major est evidentia humana. 2º Evidētia humana, licet cum veritate semper conjuncta, varios usque ad infinitum suspicere potest gradus ; non autem veracitas divina, quæ est infinita ; nec visio Dei, quæ pariter nullos habet limites : porro majorem habemus securitatem quando nitimus testimonio illius qui nec falli nec fallere potest, quam ubi sola visione nostra fulcimur. 3º In certitudine naturali mens naturæ suæ viribus objecto adhæret ; in certitudine vero fidei gratia movetur et adjuvatur. Ergo firmior debet esse adhæsio, et veri fideles potius mori et omnia subire tormenta eligunt quam fidem denegare : ergo 3º.

Fatemur his rationibus nonnullos haud multum moveri. Certitudo naturalis et certitudo fidei divinæ diversi sunt ordinis, sed videtur utramque posse, sub diverso respectu, ejusdem esse roboris, etiam ratione motivorum et firmitatis in adhæsione quoad effectum. Numquid veracitas divina, licet infinita in se, intellectum semper ma-

gis illustrat quam evidens? Numquid adhæsio fidei semper est firmior quam adhæsio principiis evidenteribus? Nonne frequenter experientia contrarium demonstrat?

Sicut in scientiis naturalibus major est evidens pri-
morum principiorum, quam conclusionum ex illis deduc-
tarum, quia majori lumine mens illustratur; sic
major videtur adhæsio veritatis immediate revelatis
quam conclusionibus ex illis deductis.

ARTICULUS TERTIUS.

DE OBSCURITATE FIDEI.

Obscuritas claritati cognitionis opponitur: claritas autem talis est objecti repræsentatio, ut mens videat et explicare possit quid sit: sic clarum est tres angulos in omni triangulo duobus angulis rectis æquivale. Obscuritas vero efficit ut mens non videat nec explicare valeat quid sit objectum quod aliunde certo cognoscit existere, v. g., quid sit mysterium sanctissimæ Trinitatis, quid sit præsentia realis, etc.

Certum est objectum fidei per se obscurum esse; revelatio enim illius existentiam infallibiliter aperit, sed naturam ejus non manifestat.

Verum, si objectum viis naturalibus evidenter cognitum, ut existentia Dei, per revelationem manifestetur, poteritne fide divina credi?

Negant Thomistæ, hisque innituntur momentis:
1º textu B. Pauli ad Hebr. xi, 1: *Est fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium*: ergo objectum ejus est essentialiter obscurum; 2º testimoniis Patrum, qui in multis locis eodem sensu loquuntur; 3º ratione; qui enim rem aliquam evidenter cognoscit, ei adhaerere non potest propter auctoritatem: v. g., si quis tibi dicat te existere, te vigilare, solem lucere, hæc non credes propter auctoritatem dicentis, sed quia vides et percipis. Ergo.

Contrarium tamen multo communius docent theologi, cam quibus sit

PROPOSITIO.

Scientia et fides circa idem objectum simul existere possunt.

Probatur ista propositio argumentis deductis ex Scriptura sacra, ex Symbolo Apostolorum et ex ratione.

1º *Ex Scriptura.* Quidquid enim reperitur in libris canoniciis ab auctoribus inspiratis narratum, censetur revealatum et ad objectum fidei pertinet: at inter ea quæ in libris sacris ab auctoribus inspiratis narrantur, multa sunt quæ ad scientiam pertinent: ea quippe ad scientiam pertinent quæ viis naturalibus, scilicet sensibus, evidens aut testimonio humano cognosci possunt: porro multa sunt in libris sacris quæ viis naturalibus cognosci possunt, v. g., miracula Moysis, Christi et Apostolorum evidens sensuum a testibus oculatis cognoscebantur, sicut alia quælibet facta sensibilia; existentia Dei, ejus unitas, omnipotentia, providentia, etc., evidens mentis noscuntur, id est, per rationem demonstrantur, ut omnes fatentur; facta historica, sive naturalia sive supernatura, evidens testimonii humani innotescunt. Etiamsi enim libri sacri considerarentur ut monumenta mere humana, prædicta facta nihilominus admittenda essent ut vera, alioquin omnis certitudo historica rueret: ergo hæc omnia possunt esse simul objectum scientiæ et fidei, quod plurimis confirmari posset exemplis: v. g., resurrectioni Christi credere noluit S. Thomas priusquam illum vidisset et tetigisset; illum vidit et tetigit, sicut cognitionem sensuum acquisivit, et tamen actum fidei elicuit, siquidem Christus dixit illi, Joan. xx, 29: *Quia vidisti me, Thoma, credidisti; beati qui non viderunt et crediderunt.* Cæteri Apostoli fide divina pariter crediderunt facta quorum testes oculati fuerunt, ut miracula Christi, ejus mortem, resurrectionem, ascensionem, etc. B. Paulus, Hebr. xi, 6. loquens de fide divina, sine qua impossibile est placere Deo, ait: *Credere oportet accedentem ad Deum quia est, et inquirentibus se resumerat sit.* Ergo 1º.

2º *Ex Symbolo Apost.* Unusquisque enim dicere tenetur : *Credo in Deum, Patrem omnipotentem, Creatorem cœli et terræ* : nec admitti potest explicatio *Gonet*, auctoris Thomistæ, in eo consistens ut ille Symboli articulus sit tantum pro iis qui Dei existentiam, omnipotentiam et creationem cœli et terræ per vias naturales non cognoscunt ; nam fides est eadem pro omnibus, sine distinctione inter doctos et indoctos : B. Paulus non dicit rusticos teneri credere Deum esse, sed omnes qui illi placere volunt. Ergo 2º.

3º *Ex ratione.* Natura fidei in eo consistit ut Deo loquenti et aliquid revelanti firmus præbeatur assensus : porro firmus præberi debet assensus Deo revelanti, sive objectum sit clarum, sive obscurum. Nonne creditur homini fide digno, qui aliquid clarum asserit, saltem eadem firmitate ac crederetur illi aliquid obscurum dicenti ? Ergo *a fortiori*, etc. Itaque in eo casu duplex distingui potest actus adhæsionis, unus evidentia innexus, et pertinet ad scientiam naturalem ; et alter revelatione fundatus, qui ideo est actus fidei.

Præterea, ex opinione Thomistarum sequeretur 1º infidelem qui per demonstrationes Deum existere cognosceret, fidem in illum habere non posse, ac proinde vel non justificari, vel justificari sine fide in Deum, quod negat Apostolus ; 2º Christianum qui acquirit scientiam de Dei existentia, vel de aliis veritatibus quæ viis naturalibus cognosci possunt, aut fidem amittere, aut saltem actus fidei circa illas veritates jam elicere non posse, ac consequenter ipsius conditionem sub hoc respectu conditione rustici deteriorem esse : illa autem consequentia est absurdum : ergo 3º, etc. ; aliunde, etc. Ergo.

Ad præcipias Thomistarum rationes superius indicatas responderi potest : 1º B. Paulum fidem accurate definire noluisse, sed dicere in quo maxime sita sit, quid summarim exhibeat, et affirmare eam esse substantiam rerum sperandarum, id est, ad vitam æternam præcipue respicere, et res invisibles exhibere, quod certe manifestum est ; sed inde non sequitur objectum aliunde notum

auctoritate divina credi non posse. 2º Sancti Patres meritum fidei, qua res invisibles et obscuras credimus, laudaverunt quidem, sed nullibi dixerunt idem objectum scientiae et fidei simul subesse non posse : ergo testimonia eorum nihil probant. 3º Assertionem Thomistarum negant alii theologi, contenduntque rem etiam lucidissima evidētia splendentem revelari posse, et revelatam auctoritate Dei credendam esse perinde ac rem obscuram.

Plurimi tamen volunt distinguendum esse inter scientiam abstractam, qua objectum per aliud cognoscitur, v. g., Deus per creaturas ; et scientiam intuitivam, qua objectum per se clarum immediate apprehenditur : priorem cum fide subsistere posse fatentur, non vero posteriorem, quæ non solum dubium, sed possibilitatem abstractionis excludit. Longe probabilius nobis videtur quocumque objectum revelatum, etiam evidens, fide divina credi posse, non propter evidētiam, id omnes restringunt, sed propter veritatem revelantis.

ARTICULUS QUARTUS.

DE MORALITATE FIDEI.

Sub eo nomine designantur libertas fidei, ejus honestas, supernaturalitas et meritum. Petitur ergo an actus fidei divina sit liber, honestus, supernaturalis et meritorius. His quæsitis breviter responsuri sumus.

1º *Actus fidei est liber* ; nam 1º Marc. xvi, 16, legitur : *Qui crediderit et baptizatus fuerit, salvus erit; qui vero non crediderit condemnabitur.* Illa verba obligationem credendi evidenter supponunt et possibilitatem non credendi : at si fides non esset libera, talis obligatio talisque possibilitas non existeret : ergo, 2º Si fides non esset libera, certe quia pertinet ad intellectum et quia intellectus non est liber in actibus suis : at, his non obstantibus, fides est libera non quidem intrinsece, quia non est a potentia seipsum determinante ; sed extrinsece, quatenus pendet a voluntate intellectum libere determinante

ad ea consideranda quæ actum fidei obtinent, scilicet objectum revelatum, motiva credibilitatis et veracitatem revelantis. 3º Etiam quando objectum revelatum est aliunde evidens, fides pariter est libera, quia voluntas potest vel intellectum auctoritati Dei applicare, vel ab illa abstrahere; nunquam enim tanta est revelatio, ut attentionem nostram jugiter præoccupet.

Inde sequitur fidem majorem vel minorem esse posse in diversis individuis, sive in eodem individuo diversis temporibus, quia actus liberi varios suscipiunt gradus, et magis ac magis perfici possunt. Unde saepè in Scriptura agitur de magna fide, de tanta fide, de fide majori, etc. Inequalitas autem fidei potest existere vel ratione cognitionis objecti, quæ major vel minor esse potest: sic major est fides nostra quam erat fides antiquorum, quia eadem objecta magis explicitè cognoscimus; vel ratione majoris aut minoris in credendo firmitatis; quæ firmitas se tenet vel ex parte intellectus motiva credendi magis penetrantis, vel ex parte voluntatis adhæsionem objectis revelatis ardentius imperantibus, vel maxime ex parte gratiæ in nobis efficaciori modo operantis: hinc unusquisque dicere debet: *Credo, Domine; adjuva in credulitatem meam.* Marc. ix, 23.

Quamvis actus fidei sit liber, non tamen est discursivus, quia in se spectatus et a motivis præcisus, ex præmissis non eruitur, sed mera est adhæsio veritati a Deo revelatae.

2º *Actus fidei est honestus*, id est bonus et laudabilis: bona et laudabilis est fides humana, cum, ea remota, corrueret societas; siquidem sola fide multa omnino necessaria cognoscimus, ut originis nostræ legitimatatem, possessionem nostram, titulos, etc. At si bonum ac laudabile sit credere homini, *a fortiori* et credere Deo; nam *si testimonium hominum accipimus, testimonium Dei maior est.* I Joan. v, 9. Ergo.

3º *Est supernaturalis.* Notandum præambula fidei, ut perceptionem eorum quæ credenda proponuntur, et attentionem ad motiva credibilitatis, ab actu fidei dis-

tinguenda esse: alioquin infidelis qui mysteria nostra cognosceret et ad motiva quibus nitimur attenderet, eo ipso fidem haberet: quod evidenter falsum est. De hujusmodi præambulis hic non agitur, sed de ipsomet actu quo intellectus ex imperio voluntatis objecto revelato ob solam Dei auctoritatem firmiter adhæret. Porro talis actus essentialiter est supernaturalis; nam 1º habitus fidei divinae est supernaturalis, juxta omnes: porro actus alicujus virtutis ejusdem sunt ordinis ac ipsa virtus. 2º Probatur in Tractatu *de Gratia* nec fidem divinam existere, nec actum fidei elici posse sine gratia; sed actus qui vires naturales superant, sunt supernaturales. 3º Fides ex natura sua tendit ad Deum supernaturaliter cognitum, et nos ad vitam aeternam ordinat: istius modi autem actus et habitus non sunt mere naturales: ergo. Unde qui ex fine naturali religionem christianam amplectetur, divinam non haberet fidem, sed humanam tantum, aut externam et hypocritam.

Unde autem præcise repetenda sit fidei *supernaturalitas* non liquet; probabilissime simul ex objecto revelato, ex motivo supernaturali et maxime ex gratia dirigente.

4º *Est meritorius*, idque constat Scriptura sacra, concilio Tridentino, traditione et ratione. 1º *Scriptura sacra.* B. Paulus, Hebr. xi, 33, de Gedeon, Barac, Samson, Jephete, David, Samuel et prophetis dicit: *Per fidem vicerunt regna, operati sunt justitiam, adepti sunt reprobationes, etc.* Gal. v, 6, ait: *Neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed fides quæ per charitatem operatur.* 2º *Concilio Trid.* Expressè docet, sess. 6, cap. 6, fidem præparare hominem ad suscipiendam justificationem. 3º *Traditione*, quia Patres Ecclesiæ, doctores et theologi semper exhibuerunt fidem ut initium salutis et principium omnis meriti. 4º *Ratione*; fides enim habet omnes conditiones ad meritum requisitus, prout eas in Tractatu *de Gratia* exponimus. Si charitate sit animata, meritum est de condigno; si vero charitate sit destituta, meritum est tantum de congruo. Ergo.

Meritum autem fidei est majus aut minus, juxta gradum ardoris voluntatis et animi firmitatis in credendo.

ARTICULUS QUINTUS.

DE NOTIS SEU CENSURIS THEOLOGICIS.

Nomine censuræ theologicæ intelligitur judicium vel sententia qua nota maligna eidam inuritur doctrinæ, tanquam fidei aliquo modo noxiæ. Breviter dicturi sumus 1º de doctrina quæ censuris theologicis subesse potest, 2º de notis theologicis, et 3º de auctoritate quæ hujusmodi notas decernere valet.

§ I. — De doctrina quæ censuris theologicis subesse potest.

Ex ipsa censuræ theologicæ definitione patet doctrinam nullo modo fidei noxiæ aliqua malignitatis nota merito percuti non posse: sedulo igitur cognoscenda est doctrina fidei aut fidei congruens, ut apprime noscatur quid de doctrina ei quovis modo adversa pronuntiandum sit.

Per doctrinam, autem fidei non intelliguntur solummodo propositiones immediate revelatae, ab Ecclesia definitæ et ab omnibus sub anathematis pena credendæ, sed quælibet propositiones quamdam habentes affinitatem cum fide, sive sint tantum speculative, v. g., Christus fuit risivus; sive ad mores spectent, v. g., proximum actu interno diligere tenemur; detractio est peccatum justitiae oppositum; complectuntur igitur universam doctrinam christianam sub quocumque respectu consideratam, ac consequenter censura theologica quamlibet propositionem qua perfectio et integritas doctrinæ catholicæ laderentur, afficere potest. Aliæ vero propositiones, neque directe neque indirecte ad fidem attinentes, ut theses mathematicæ, mere philosophicæ aut politicæ, opinione in scholis libere agitatae, censuris theologicis subesse nequeunt.

DE FIDE.

Hæc manent sufficienter probata ex dictis in Tractatu de vera Ecclesia.

Inter propositiones doctrinæ fidei congruentes diversi admittendi sunt gradus certitudinis: aliæ quippe sunt de fide, aliæ fidei proximæ, aliæ veræ, aliæ certæ et aliæ probabiles.

Propositio *de fide* ea est quæ evidenter continetur in verbo Dei scripto vel tradito, vel ab Ecclesia proposita est ut revelata et fide tenenda, juxta principia a nobis posita sive in *Tractatu de vera Ecclesia*, sive in præsenti *Tractatu*; ex quibus constat aliam esse de fide catholica, et aliam de fide theologica.

Propositio *fidei proxima* est illa quæ enuntiat rem mediate tantum revelatam, seu est conclusio stricto sensu theologica.

Propositio *vera* enuntiat rem sicuti est, sed in deposito revelationis nec immediate nec mediate contentam, v. g.: Pius IX legitime fuit electus: si absque formidine et periculo erroris cognoscatur, dicitur *certa*; si vero gravibus quidem, sed non inconcussis nitatur momentis, est duntaxat *probabilis*.

Notandum 1º censuram non præcise verba seu terminos propositionis afficere, sed ipsius sensum, siquidem doctrinæ inuritur; sed quoniam verba sensum propositionis diversis modis vitiare queunt, sëpe subjiciantur censuræ et prohiberi possunt. Imo, licet verba Scripturæ essentialiter sint vera, quorundam usus aliquando interdici potest, propter malitiam hominum indoctorum et instabilium qui ea depravant, II Petr. iii, 16. Sic, tempore Arianorum, nolebat S. Hilarius pronuntiari hæc verba, *Christus ex Maria natus est*, nisi adderetur, *in principio erat Verbum*, lib. de Synodis, n. 70. Hinc prescribi possunt propositiones æquivocæ duplicem habentes sensum, unum bonum et alterum malum, si malus prævaleat; aut si earum abusus legitime timeatur: sic papa Hormisdas sequentem damnavit propositionem: *Unus de Trinitate passus est*.

Notandum 2º judicium quo censura alicui doctrinæ

inuritur, esse dogmaticum, non vero legem disciplinæ; lex enim disciplinæ ad actus exteriores directe spectat, eos præcipit vel prohibet, poenas in delinquentes decernere potest; mutatur pro variis circumstantiis; ex natura sua non est universalis, sed in una regione vim habet, et non in alia; quosdam homines ligat, et non alios, etc.

Actus vero quo censura in aliquam propositionem decernitur verum est judicium quo de veritate aut falsitate, bonitate aut perversitate illius pronuntiatur: ex se igitur ad actus internos respicit, universalis est et invariabilis.

§ II. — De notis theologicis speciatim.

Quemadmodum sanitas corporis multis causis afficitur et depravatur, sic et perfecta Christi doctrina quæ, juxta Apostolum, debet esse sana et irreprehensibilis, v. g., Tit. II, 1: *Loquere quæ decent sanam doctrinam*; et ibid. vers. 8: *Verbum sanum, irreprehensibile*, multis modis lassosi et vitiari potest. Innumeræ ergo formari queunt propositiones plus minusve sanæ doctrinæ oppositæ, quæ eo ipso aliquam merentur censuram. Præcipuae autem sunt hæretica, erronea, hæresi proxima, sapiens hæresim, hæresis suspecta, errori proxima, sapientis errorem, erroris suspecta, impia, blasphema, periculosa, in fide vel in moribus perniciosa, scandalosa, male sonans, piarum aurium offensiva, injuriosa, captiosa, temeraria, schismatica, seditiosa, ecclesiasticæ hierarchiæ eversiva, falsa, improbabilis, nova, obscura, præsumptuosa, insana, stulta, magica, superstitiosa, prava, scrupulosa, etc.

Propositio *hæretica* ea est quæ dogmati revelato et ab Ecclesia proposito directe opponitur.

Propositio *erronea* et *hæresi proxima* illa est quæ adversatur propositioni fidei proximæ, id est propositioni mediate revelatae et certæ certitudine theologica.

Si propositio ex terminorum ambiguitate vel ex circumstantiis, sive temporis, sive personæ loquentis, adhi-

beatur vel adhiberi possit ad hæresim vel errorem occulte disseruinandum, dicitur *suspicta* sive *hæresis* sive *erroris*.

Propositio *hæresim* vel *errorem* sapiens illa est quæ de hæresi vel errore suspecta est, vel quæ ab hæresi aut errore non nisi futili evasione vindicari potest.

Propositio *impia* ea est quæ pietati et religioni christianæ adversatur: si de Deo aut sanctis male loquatur, aliquam perfectionem eorum negando, vel aliquid inde corum de illis aut de sana doctrina affirmando, dicitur *blasphema*.

Propositio *periculosa* ea est quæ, licet speculative sit vera, ob varias circumstantias dat locum timendi ne in praxi hæresim, errorem aut peccatum foveat. Si communius aut frequenter infaustos hujusmodi exitus habeat, vocatur *perniciosa*.

Propositio *scandalosa* ea est quæ præbet aliis occasionem ruine spiritualis, et fideliū mores corrumpere potest. Si fideles incautos sub specie pietatis a sana doctrina retrahere conetur, dicitur *seductiva*.

Propositio *male sonans* ea est quæ, licet verum sensum pati possit, ex propria tamen verborum significatione pravum habere videtur sensum, nisi clarius explicetur.

Propositio quæ, etsi a doctis viris in bono sensu intelligatur, ab aliis, ob ignorantiam vel timoratam conscientiam, in sensu religioni parum congruente accipitur, et in eis tristitiam generat, dicitur *aurium piarum offensiva*.

Est *injuriosa* vel contumeliosa, si privatæ personæ aut communitatis famam vel honorem lœdat.

Dicitur *captiosa* quando sub aliqua specie veritatis in errorem inducere potest.

Propositio *temeraria* ea est quæ in materiis theologicis absque sufficienti fundamento ex ratione vel auctoritate petitio asseritur, vel quæ communi Patrum aut theologorum sententiæ adversatur, et gravibus non innititur momentis.

Propositio *schismatica* illa est quæ paci et unitati Ec-

clesiae adversatur, fideles retrahendo ab obedientia et reverentia superioribus ecclesiasticis debita.

Aliæ, sive superius expressæ, sive non expressæ, sufficienter ubi occurunt intelligi possunt. Regulas in cunctis censuris recte applicandis sequendas hic exponere non intendimus : res quidem non mediocris esset difficultatis : sed spectat ad doctos quibus non desunt opera longa et erudita, ut videre est apud *Tournely*, in Appendix ad loca theologica, post opus Sex dierum.

Duplici modo notæ theologica propositionibus doctrinæ fidei oppositis affigi possunt, ut ostendimus in Tractatu de vera Ecclesia, ubi de condemnatione propositionum in globo. Eadem propositio sæpe plures simul meretur notas, et declaratur, v. g., temeraria, scandalosa, falsa, hæretica, etc.

§ III. De auctoritate quæ notas theologicas ferre potest.

Duplex distinguitur censura theologica, scilicet, una doctrinalis et altera judicialis. Censura doctrinalis ea est quæ a viris doctis quidem, sed nullam habentibus auctoritatem divinitus sibi concessam judicandi, fertur : tales sunt censuræ quæ a Facultatibus theologicis, maxime a Facultate Parisiensi, sæpiissime late sunt. Alii theologi, sive privatum agant, sive collective, propositiones quæ sibi videntur perversæ, aliqua nota similiter afficere possunt. Vis et pondus hujusmodi censurarum pendet a gradu scientiae et prudentiæ, nec non a numero doctorum qui eis subscribunt.

Censura judicialis ab iis fertur qui divinam habent auctoritatem de fidei doctrina judicandi, videlicet 1º a concilio generali, 2º a summo Pontifice totam Ecclesiam docente, 3º ab episcopis, sive in sua respectiva diœcesi, sive in concilio particulari congregatis, nunquam vero a laicis, nec a simplicibus presbyteris, nec a parochis.

Quam fidem mereantur illæ censuræ, patet ex dictis in Tractatu de vera Ecclesia.

CAPUT SEXTUM.

DE SUBJECTO FIDEI.

Duplex distinguitur subjectum fidei, proximum scilicet et remotum.

Subjectum proximum est illa mentis potentia in qua actus fidei elicuntur : est autem intellectus, *ut patet ex dictis*.

Subjectum remotum est persona fidem habens : de hoc solo subjecto hic agendum est.

Certum est 1º fidem in sola substantia rationali existere posse : patet ex ipsius notione.

Certum est 2º eam non esse in Deo ; quia omnia videt, et nihil credere potest.

Certum est 3º fidem esse in omnibus justis, quia sine fide impossibile est placere Deo.

Certum est 4º eam non existere in infidelibus, cum nomen eorum ex absentia seu parentia fidei oriatur.

Certum est 5º fidem exstisset in angelis ante confirmationem, et in primis parentibus nostris ante lapsum, siquidem erant justi, Deo grati et ad finem supernaturalem destinati. Hæc apud omnes constant, exceptis paucis olim dicentibus fidem non exstisset in angelis, propter evidentiam eis affulgenter.

Sed quæritur an fides existat 1º in peccatoribus, 2º in hæreticis, 3º in dæmonibus et damnatis, et 4º in beatis in cœlo et animabus in purgatorio detentis.

ARTICULUS PRIMUS.

AN FIDES EXISTAT IN PECCATORIBUS.

Cum Protestantes teneant fidem esse fiduciam qua unusquisque firmiter credit, peccata sibi non imputari,